

2. Chang S. T., Miles Ph. G. Mushrooms. Cultivation, nutritional value, Medicinal effect and Environmental impact. London, N. Y., Washington : CRC Press, 2004. 451 p.
3. Moore, D. Robson, G.D., Trinci, A.P.J. 21st Century Guidebook to Fungi. Cambridge.UK : Cambridge University Press, 2011. 236 p.
4. Беккер З. Е. Фізіологія та біохімія грибів. М. : Изд-во МГУ, 1988. 230 с.
5. Федотов О. В. Загальна антиоксидантна активність деяких штамів базидіальних грибів в динаміці росту. *Біологічний вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького*. 2016. 2(6). С. 158–165.
6. Велигодська А. К., Федотов О. В. Отримання та аналіз препаратів каротиноїдів деяких штамів ксилотрофних базидіоміцетів. *Вісник Дніпропетровського університету. Біологія, екологія*. 2016. 24(2). С. 290–294.
7. Мусієнко М.М., Паршикова Т. В., Славний П. С. Спектрофотометричні методи в практиці фізіології, біохімії та екології рослин. К. : Фітоцентр, 2001. 200 с.

УДК 004.77:ЗМІ:37]:027.54(94+480)

ФОРМУВАННЯ МЕДІА- ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ АВСТРАЛІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ

Н. В. Щусь, Т. М. Яворська

Анотація. У даному дослідженні проаналізовано сучасний стан медіаосвіти Австралії та Фінляндії, розглянуто діяльність публічних бібліотек у сфері формуванні медіа- та інформаційної грамотності користувачів, наведено приклади бібліотечних проектів та програм, які користуються попитом у населення.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, інформаційна грамотність, цифрова грамотність, публічна бібліотека.

Життя в інформаційному світі неможливе без уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, медіа та наявності базових навичок комунікації. Ще з середини ХХ століття інформація та медіа, як спосіб її відображення та презентації, зайняли важливе місце в щоденному житті суспільства загалом, та кожної людини зокрема.

Одночасно з активізацією медіаосвітніх процесів в Україні, активізується й дослідження зарубіжного досвіду, оскільки інформаційний та технологічний розвиток провідних країн Європи йде далеко попереду від вітчизняного.

Про медіаосвіту як явище інформаційного суспільства почали говорити в 60-х роках ХХ столітті зокрема у Великій Британії, США, Канаді, Австралії. І якщо спочатку її розглядали лише в контексті професійної діяльності закладів освіти, то сьогодні важливе місце у формуванні медіа- та інформаційної культури відводять і бібліотекам та інформаційним центрам, що підтверджується активним включенням в процес медіаосвіти Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ IFLA.

У статті ми розглянемо досвід діяльності публічних бібліотек Австралії та Фінляндії з формування медіа- та інформаційної культури користувачів.

У багатьох країнах світу, зокрема Австралії та Фінляндії, надається перевага використанню термінів «медіаосвіта», «медіаграмотність» та «інформаційна грамотність», в той час як в українських джерелах часто використовується поняття «медіакультура» та «інформраційна культура». Також зарубіжні країни використовують термін «цифрова грамотність», або навіть «цифрова медійна грамотність».

Австралія входить до трійки країн-лідерів у сфері медіаосвіти. З 1990 року медіаосвіта школярів є обов'язковою складовою навчального процесу. Формування медіакультури відбувається або шляхом вивчення інтегрованих предметів (англійська мова, мистецтво, технології), або через впровадження спеціальних програм у старших класах («Media Studies» та інші) [1, с. 26].

До процесу активно долучаються як шкільні бібліотеки, так і заклади вищої освіти. Так, в Університеті Маккуорі (Macquarie University) в Сідней студенти можуть отримати ступінь «бакалавр мистецтв» (Bachelor of Arts) з можливістю подальшого продовження навчання, а також комбіновані ступені «бакалавр мистецтв/бакалавр юридичних наук» (BMedia/LLB(Law)), «бакалавр мистецтв/бакалавр торгівлі» (Bachelor of Arts and Bachelor of Commerce), «бакалавр мистецтв /бакалавр наук» (Bachelor of Arts and of Bachelor of Science) та інші [2].

Розвитком медіаосвіти в Австралії займається Австралійське управління з питань комунікації та засобів масової інформації (АСМА). Це урядовий орган уряду Австралії в межах сфери комунікацій, який було утворено в 2005 році. АСМА відповідає за забезпечення роботи ЗМІ та комунікації для всіх австралійців. Управління контролює та регулює чотири сфери: телекомунікацій, радіомовлення, радіозв'язк та Інтернет [3].

Працівники сфери медіаосвіти також об'єднані в професійну асоціацію – АТОМ (Australian Teachers of Media). Вона займається забезпеченням методичного матеріалу: видає книги, аудіовізуальні посібники та допоміжні матеріали для ефективнішого проведення занять, тренінгів, спеціальних програм [1, с. 26].

У цифровому інформаційно-медійному середовищі, яке має здатність швидко змінюватися, бібліотеки належать до числа найкраще оснащених та найбільше кваліфікованих організацій. Це допомагає їм користатися перевагами інновацій та адаптуватися до нових викликів. Використання інноваційних технологій та надання можливості громаді швидко та легко отримувати доступ до послуг – основна функція бібліотеки.

Професійною організацією найвищого рівня для австралійського сектору бібліотечних та інформаційних послуг є Австралійська бібліотечно-інформаційна асоціація (ALIA). Свою місію асоціація бачить у розширенні можливостей бібліотечної професії через розвиток, популяризацію та надання якісних бібліотечних послуг, адвокації, взаємну професійну підтримку [4].

У оновленій редакції заяви про інформаційну грамотність для всіх австралійців 2006 року ALIA наголосила на великій відповідальності працівників бібліотечної сфери та інформаційних служб щодо сприяння розвитку інформаційної грамотності клієнтів [5].

Важливе місце у бібліотечній мережі Австралії займають публічні бібліотеки. Відповідно до статистичного звіту публічних бібліотек Австралії за 2016–2017 роки, складеного Державною бібліотекою Квінсленду на території країни діє 1666 пунктів обслуговування публічних бібліотек [6].

З діяльністю публічних бібліотек Австралії найчастіше асоціюється поняття «інформаційна грамотність». Це цілком логічно, адже на відміну від закладів освіти, де школярі та студенти можуть також отримати знання з основ кіномистецтва, журналістики, корпоративної реклами, навчитися створювати медіатексти, бібліотеки здебільшого займаються різними питаннями комп'ютерної грамотності, використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), впровадження електронних послуг для громадян.

Навчальні програми та проекти бібліотек Австралії дуже часто розраховані на тих громадян, які мають незначні навички користування ІКТ та обмежені можливості доступу до них. Це можуть бути люди поважного віку, неангломовні австралійці, аборигени, мігранти, безробітні, малозабезпечені громадяни, жителі віддалених районів.

Понад дві третини публічних бібліотек пропонують Інтернет-тренінги. Вони варіюються від навчання основам роботи в Інтернеті до здобуття передових дослідницьких навичок. Серед них є як групові, так й індивідуальні заняття. З 2017 року діє нова урядова програма «Будьте підключені» (Be Connected), яка спрямована на підвищення цифрової грамотності людей поважного віку [7, с. 12].

У рамках цієї урядової ініціативи публічна бібліотека Аліс-Спрінгс пропонує тижневу програму «Підключіться до технологій» (Connect to Tech) для дорослих, які хочуть вдосконалити свої інформаційно-комп'ютерні навички. Під час навчання розглядаються

такі теми: комп'ютер для початківці, використання Інтернету, використання електронної пошти, iPad та iPhone для початківців, безпечний Інтернет, перегляд та прослуховування в Інтернеті, використання Facebook та інших мереж [8].

Міські бібліотеки Логан Сіті завдяки програмі «The Tech Savvy Seniors Queensland program» проводять цікаві заняття по роботі з сучасними технологіями для людей поважного віку. Програма фокусується на тренінгах з питань кібербезпеки, соціальних медіа, використанні електронних планшетів та смартфонів, електронної пошти та Інтернет. Учасники не лише навчаються впевнено використовувати цифрові технології для соціалізації, але й отримують доступ до державних послуг для потреб особистого бізнесу [7, с. 13].

Регіональна бібліотека Ярра Пленті (Yarra Plenty Regional Library), яка обслуговує близько 400 000 людей у трьох муніципалітетах на північному сході Мельбурна, також має програму інформаційної грамотності. Збільшення попиту на тренінги серед старшого покоління зумовлене бажанням використовувати свій iPad чи iPhone не лише для дзвінків. Як приклад, можна назвати програму підключення для людей поважного віку (the Seniors Connect program). Основна мета якої – навчити літніх людей роботі з iPad. Здобувши базові навички в галузі технологій, користувачі зможуть отримувати доступ до державних служб, а також спілкуватися з друзями та родиною онлайн [9, с. 66–67].

Створенням комп'ютерних кімнат для аборигенів у віддалених районах Австралії уже 9 років займається бібліотека Північної території (Northern Territory Library) у співпраці з Центральною австралійською молодіжною службою зв'язку (the Central Australian Youth Link-Up Service) [7, с. 14].

У напрямку формування медіаграмотності та медіакультури публічні бібліотеки Австралії забезпечують роботу медійних зон. Так у міській бібліотеці Аделаїда працює медіалабораторія. Її користувачі мають доступ до найновіших технологій, зокрема: відеокамера Sony HD, Intuous Pro Wacom, програмне забезпечення від Adobe Creative Cloud suite, Avid Pro Tools, Sibelius та інші. Це дає їм змогу повноцінно займатися зйомкою, монтажем, створенням анімації та редагуванням фотографій [10].

Завдяки грантовому фінансуванню бібліотека Порту Маккуарі створила студію звукозапису професійного класу Imaginatum. Вона доступна безкоштовно для всіх користувачів бібліотеки. Обладанана iMac високого класу, Mbox Pro, набором програмних програм професійного рівня, підсилювачами, відеокамерою, зеленим екраном [7, с. 10].

Великий досвід з питань формування медіаграмотності населення має Фінляндія. Вона була одною з перших європейських країн, яка внесла медіаосвіту до шкільного навчального плану. Зміни у молодшій середній школі відбулися у 1970 році, а в середній старшій школі – в 1977 році [11, с. 16–17].

Медіа- та інформаційна грамотність у Фінляндії розглядаються як важлива громадська компетенція, формуванням якої потрібно займатися ще з раннього дитинства. Термін медіаосвіта використовується для позначення освітніх акцій, що пропагують медіа- та інформаційну грамотність і пов'язані з ними навички.

Фінляндія – одна з небагатьох країн світу, що мають урядовий орган медіаосвіти. Питаннями медіаосвіти, формуванням медійних навичок у дітей, створенням безпечного медіа середовища займається Національний аудіовізуальний інститут (KAVI) та його відділ медіаосвіти та аудіовізуальних медіа (MEKU) [12].

Сьогодні формуванням медіакультури жителів Фінляндії займається велика кількість організацій та установ. Окрім шкіл медіаосвіта зайняла вагомє місце у роботі з молоддю, бібліотечному обслуговуванні, початковому вихованні дітей. Важлива роль відводиться також і неурядовим організаціям.

Фінське товариство медіаосвіти – організація, що має на меті проведення багатопрофільних досліджень та практик медіаосвіти. Участь у діяльності товариства беруть вчителі, працівники дитячої та молодіжної сфери, бібліотекарі, вихователі, представники засобів масової інформації та культури, дослідники та студенти [13].

Фінське товариство медіаосвіти також координує роботу Національного порталу медіаосвіти. На порталі розміщена інформація та матеріали, що будуть корисними для педагогів, бібліотекарів, працівників соціальних служб та охорони здоров'я, а також батьків, які займаються формуванням медіа- та інформаційної грамотності підростаючого покоління [14, с. 7].

Фінська бібліотечна асоціація займає активну позицію з питань медіаосвіти. Загалом, бібліотеки вже давно відіграють важливу роль у таких сферах, як освіта через ігри, формування у людей поважного віку навичок роботи з медіа та інше. Останні розробки Фінської бібліотечної асоціації пов'язані з «розробкою нових методів роботи для медіаосвіти та зверненням уваги на якість медіаосвіти в публічних бібліотеках [15, с. 12].

У багатьох маленьких муніципалітетах бібліотека є єдиним закладом культури для дітей та молоді, який підтримує культуру дітей завдяки використанню театралізацій, зустрічей у форматі сторітелінг, кінопоказів та виставок. Бібліотеки забезпечують доступ до нових медіа та Інтернету в безпечному середовищі [14, с. 17].

Фінляндія має розгалужену мережу бібліотек з високими рівнем відвідуваності, ефективним використанням технологій та інформаційних мереж. За даними Міністерства Освіти та культури станом на 2018 рік у Фінляндії діяло 854 публічних бібліотек [16, с. 3].

Роль бібліотек Фінляндії у галузі медіаосвіти визначається п'ятьма основними напрямками діяльності. Бібліотеки займаються підтримкою інформаційної грамотності, медіаграмотності, ігрової грамотності, навичок роботи з соціальними медіа та знанням авторських прав [17, с. 270].

З 2009 по 2011 рік проводився масштабний проект «Діти, медіа та бібліотеки» за підтримки Гельсінської міської бібліотеки та провінційних відомств. У ході реалізації проекту було сформовано регіональну мережу тренерів, організовано навчальні заходи, виготовлено методичні матеріали, створено веб-сайт для бібліотекарів з питань медіаосвіти.

Медіаосвіта дітей та молоді також є важливою частиною щоденної роботи бібліотек. Бібліотекарі надають відвідувачам рекомендації з питань пошуку та керування інформацією, роботою з веб-сервісами. Вони також організовують ігрові вечори для дітей та молоді, а також навчальні ІТ курси [13].

Так, для дошкільнят у Публічній бібліотеці міста Тампере проходять уроки медіаосвіти. За допомогою спеціальної гри дітей вчать користуватися бібліотекою та орієнтуватися в інформаційному просторі. Гра «Бібліотечний кіт на шляху до медіа» (The Library Cat on the Media path) була створена в Тампере спеціально для цієї мети ІТ-фахівцями, вчителями дитячих садків та бібліотекарями. Мета гри – ознайомити дітей з різними видами засобів масової інформації та допомогти дітям зрозуміти різницю між історією (судженням) та фактом [17, с. 271–272].

Також публічна бібліотека міста Тампере відкрила сервіс, що надає послуги з користування комп'ютерами та забезпечує технічну підтримку з використання інформаційно-комунікативних технологій всім відвідувачам. Бібліотека створила три Центри знань (Tietotoris), в яких бібліотекарі навчають основам цифрової грамотності. Кожен центр оснащений 20 комп'ютерами, які мають підключення до мережі Інтернет та набір програмного забезпечення. Курси базової комп'ютерної підготовки діють на безкоштовній основі, а центральну групу користувачів становлять люди поважного віку та іммігранти [18, с. 26].

Міська бібліотека Гямеєнлінна створила краєзнавчий вікі-сайт «Name-Wiki» і навчає місцевих жителів редагувати його та наповнювати новою інформацією. Цей проект поєднав дослідження історії рідного міста та вивчення соціальних медіа [19, с. 12].

Центральна бібліотека Ооді в Гельсінкі має досвід проведення Цифрового тижня. Протягом декількох днів усі бажаючі мали змогу долучитися до обговорення та дослідження низки тем, які відбувалися у різних форматах. Особлива увага зверталася на цифрові поради для людей поважного віку, особливості користування Instagram, цифрові права громадян, електронні ресурси бібліотек [20].

Отже, дослідивши діяльність публічних бібліотек Австралії та Фінляндії у напрямку формування медіа- та інформаційної грамотності, можна зробити ряд висновків:

1. Публічні бібліотеки Австрії та Фінляндії займають вагомe місце у формуванні медіаосвіти всередині кожної з вказаних країн. Це засвідчує наявність спільних проєктів бібліотек із загальнодержавними установами медіосвіти і активна позиція бібліотечних асоціацій щодо даної сфери діяльності.

2. У своїй діяльності публічні бібліотеки більше уваги звертають на роботу з інформаційно-комунікаційними технологіями та формування цифрової грамотності користувачів. Це зумовлено наявністю великого попиту саме на ці послуги.

3. Публічні бібліотеки Австралії та Фінляндії у сфері медіаосвіти найчастіше працюють з проблемними групами дорослого населення, а саме: безробітними, імігрантами, малозабезпеченими громадянами, жителями віддалених районів, аборигенами, неангломовними австралійцями, людьми поважного віку. Саме бібліотеки допомагають їм соціалізуватися у сучасному інформаційному суспільстві та стати його повноцінними членами.

Бібліотеки Фінляндії проводять також активну медіаосвітню діяльність з дітьми та юнацтвом. Це переважно спільні програми та проєкти з вихователями, вчителями та викладачами за підтримки Фінського товариства медіаосвіти.

4. Методи та форми бібліотечної роботи з формування медіа- та інформаційної культури у великій мірі залежать від особливостей населення, яке відвідує ту чи іншу бібліотеку.

Аннотація. В данном исследовании проанализировано современное состояние медиаобразования Австралии и Финляндии, рассмотрена деятельность публичных библиотек в сфере формирования медиа- и информационной грамотности пользователей, приведены примеры библиотечных проектов и программ, которые пользуются спросом у населения.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, информационная грамотность, цифровая грамотность, публичная библиотека.

Abstract. This paper presents the research of the state of media education in Australia and Finland, considers the activities of public libraries in the sphere of media and information literacy, and provides examples of library projects and programs in demand.

Key words: media education, media literacy, information literacy, digital literacy, public library.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Федоров А.В. Медиаобразование в зарубежных странах. Таганрог, 2003. 238 с.
2. Macquarie University Official Website. URL : <http://www.dmc.mq.edu.au/>
3. Australian Communications and Media Authority Official Website. URL : <https://www.acma.gov.au/>
4. Australian Library and Information Association Official Website. URL : <https://www.alia.org.au/>
5. Statement on information literacy for all Australians by Australian Library and Information Association. 2006. URL : <https://www.alia.org.au/about-alia/policies-standards-and-guidelines/statement-information-literacy-all-australians>
6. The Australian Public Libraries Statistical Report 2016–2017. URL : <https://www.nsla.org.au/news/latest-australian-public-library-statistics>
7. Australian libraries the digital economy within everyone's reach. Publisher The Australian Library and Information Association, Canberra ACT, November 2017. URL : <https://read.alia.org.au/australian-libraries-digital-economy-within-everyone%E2%80%99s-reach>
8. Alice Springs Public Library Official Website. – URL : <http://www.alicesprings.nt.gov.au/services/library>
9. Reading and literacy for all: Adult literacy –victorian public libraries in action / State Library Victoria and Public Libraries Victoria Network. 2016. URL : https://www.slv.vic.gov.au/sites/default/files/Reading-and-literacy-for-all-adult-literacy-libraries_0.pdf
10. Library services of Adelaide City Libraries. URL : <https://www.cityofadelaide.com.au/community/library-services/>
11. Печинкина О. В. Медиаобразование в школах Северных стран : монография / Федер. гос. авт. образоват. учреждение высш. проф. образования «Сев. (Аркт.) федер. Ун-т имени М. В. Ломоносова». Архангельск, 2012. 122 с.
12. Finnish Media Education. Promoting Media and Information Literacy in Finland / Published by National Audiovisual Institute, Finland. URL : https://kavi.fi/sites/default/files/documents/mil_in_finland.pdf

13. Finnish media education: best practises. / Editor Anniina Lundvall / Published by: Finnish Society on Media Education / Translated from Finnish by: Linguatrix/Tanja-Kristiina Saarinen. URL : <http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/bestpractises.pdf>
14. Finnish media education policies: approaches in culture and education / Editor Anniina Lundvall, Finnish Society on Media Education / Published by: Finnish Society on Media Education / Translated from Finnish by: Linguatrix/Tanja-Kristiina Saarinen. Painotalo Seiska, Iisalmi, Finland. 2009. 19 p. URL : <http://fomp.se/admin/wp-content/uploads/2010/03/finnish-media-education-policies.pdf>
15. Good Media Literacy; National Policy Guidelines 2013–2016 / Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2013:13. 35 p. URL : <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-222-7>
16. In Finland libraries are a free-of-charge basic service for everyone // The Finnish Public Libraries Statistics of the Ministry of Education and Culture. 2018. 11p. URL : https://www.libraries.fi/sites/default/files/content/in-finland-libraries-are-basic-service-for-everyone-brochure-web_0.pdf
17. Hakari Anu. Tampere City Public Library promotes books and supports media literacy skills. 2013. URL: <http://hdl.handle.net/11089/28086>
18. Примеры продвижения библиотеками цифровой грамотности. *Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений*. 2017. № 2(111). С. 26–28.
19. IFLA public library service guidelines. 2nd, completely rev. ed. / edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. Berlin ; New York : De Gruyter/Saur, 2010. 149 p.
20. Helsinki Central Library Oodi Official Website. URL : <https://www.oodihelsinki.fi>